

УДК 343.01

М. БЕЖАНІДЗЕ

Миرون Бежанідзе, магістр Батумського державного університету ім. Шота Руставелі

ТЕОРІЇ ПРО ЦІЛІ ПОКАРАННЯ

У житті суспільства і держави як у минулому¹, так і в сьогоденні² важливе значення має поняття покарання і цілей покарання.

Покарання, як одне із понять кримінального права, менш розроблене в кримінальному праві. Кримінальний кодекс Грузії не містить визначення поняття покарання.

У Кримінальному кодексі Грузії зазначені цілі покарання. Для того, щоб створити повну картину про поняття покарання, необхідно розглянути цілі покарання. Водночас необхідно з'ясувати, на якому теоретико-догматичному напрямі ґрунтуються існуючі в Кримінальному кодексі Грузії цілі покарання. Саме з використанням теоретико-догматичних підходів краще виявити той фундамент, за допомогою якого можна визначити поняття і цілі покарання.

Це питання є непростим. Його складність визначає і той факт, що воно вирішується не тільки в кримінально-правових рамках і є досить багатограним. Звичайно, ми не можемо претендувати на повне висвітлення питання, втім, вважаємо за необхідне приділити увагу низці дискусійних питань молодих дослідників. Цілі покарання, з точки зору загальних тенденцій, повинні бути законними і справедливими та відображати принципи правової, демократичної, гуманної, недискримінаційної держави.

Теорія (грецьк. θεωρία – розгляд, дослідження) – вчення, система ідей та принципів, що є сукупністю узагальнених положень, які утворюють науку або її розділ. Теорія виступає як інформаційна модель синтетичного знання, в межах якого окремі поняття, гіпотези і закони втрачають колишню автономність і стають елементами цілісної системи. В теорії одні судження виводяться з інших суджень на основі практичних підтверджень та/або правил логічного висновку³.

Як ми вже зазначили, покарання займає одне з основних місць в кримінальному законодавстві, оскільки воно є засобом впливу на скоєний злочин.

Проблема мети покарання завжди була предметом спору на різних етапах розвитку людства. Серед правознавців, теологів, соціологів, філософів та психологів існували різні міркування, на підставі чого виникли і розвивалися теорії покарання, тобто ті вчення, ідеї й принципи, які лежать в основі цілей покарання.

Виділяють три основні групи: 1. Абсолютна. 2. Відносна (утилітарна). 3. Об'єднуюча теорія.

1. Абсолютні теорії. Абсолютні теорії при призначенні покарання єдиною метою визнають помсту. У покарання не може бути іншої мети, окрім помсти. У кримінально-правовій літературі замість абсолютної теорії застосовують також теорію помсти.

Відповідно до абсолютної теорії метою покарання є відновлення справедливості та помста за вчинене діяння. Помста є найстарішою в історії і найбільш значимою метою за вчинений злочин.

Слід зауважити, що абсолютна теорія ґрунтується на принципі таліону – «око за око, зуб за зуб», яка розглядає покарання як помсту і передбачає відповідне заподіяння шкоди (помсту) за скоєне діяння. У вавилонському праві, зокрема в законах Хаммурапі, керувалися принципом таліону, тобто принципом дзеркальності, означало, що покарання було платою за злочин.

Абсолютна теорія розглядає злочин, який скоєно в минулому, і карає за це діяння. Абсолютна теорія являє собою вчення про репресивну реакцію держави на вчинений злочин. Вона сприяє відновленню справедливості. Відповідно, карається і та особа, яка вперше вчинила злочин⁴.

«Відповідно до абсолютної теорії покарання, в основі покарання лежить якість необхідне (абсолютне) начало, яке залежить від практичних цілей і інтересів. За цією теорією, підставою для покарання винного є тільки обставина вчинення ним злочину і цим він порушив якість абсолютне начало. Покарання є самоціллю і обов'язковим підсумком злочину. Його виконання є вищим законом людства. Нехай країна загине, але правосуддя повинно здійснитися»⁵.

З точки зору цілей покарання абсолютну теорію можна розділити на дві групи:

1. Покарання має виправити вчинену несправедливість і відновити справедливість.
2. Покарання має бути помстою за вчинену несправедливість⁶.

Вчення (теорії) про покарання двох німецьких філософів належать до групи абсолютної теорії покарання – це вчення Іммануїла Канта (1724–1804 рр.), засновника німецької класичної філософії, і Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля (1770–1831 рр.), одного із творців німецької класичної філософії.

І. Кант зазначав, що злочин належить до порушень моральної категорії і тягне за собою застосування покарання. Варто звернути увагу на те, що в теорії Канта покарання набуває характеру примітивного матеріального таліону. «Що є принципом покарання, яким керується правосуддя?» – ставить питання Кант і сам же відповідає: «Це принцип рівноправності».

«Те зло, яке ти заподієш іншому, шкодить тобі», – пише Кант. У разі образи іншого – ображаєш себе, в разі крадіжки, фізичного насильства, вбивства діє той же принцип, який Кант називає законом таліону⁷.

Особливістю вчення Канта є те, що воно заперечує застосування в сфері права будь-яких критеріїв справедливості. Практичні цілі й міркування для нього зовсім чужі. При призначенні покарання держава не повинна керуватися утилітарними міркуваннями. Людина являє собою самоціль і не може бути використана як засіб досягнення будь-якої практичної мети.

Покарання, що накладається судом, вважав Кант, ніколи не може бути тільки засобом досягнення певного блага; злочинець повинен бути засуджений тільки тому, що скоїв злочин. Бо з людиною не можна поводитися як з простою річчю і приносити її в жертву яким би то не було корисним цілям; це гарантується її природженою особистістю. Тому злочинець повинен бути визнаний гідним покарання, перш ніж ми подумамемо про одержання з цього будь-якої вигоди.

У своїх працях філософ розвивав теорію покарання, згідно з якою кримінальне покарання – це справедлива кара за злочин, заподіяння державою певного страждання злочинцеві за скоєне ним зло. Покарання – це вимога категоричного імперативу, що не потребує додаткових утилітарних міркувань: злочинець повинен бути визнаний таким, що підлягає покаранню до того, як виникає думка про те, що з цього покарання можна отримати користь для нього самого або для його співгромадян⁸.

При розгляді теорії помсти Іммануїл Кант називає три основні пункти: 1) злочинець повинен бути покараний за його діяння; 2) злочинець може бути покараний за тільки ним заподіяне зло; 3) тяжкість і вид покарання та тяжкість і вид злочину мають бути ідентичними⁹.

Можна сказати, що, на думку Іммануїла Канта, головне – помста за скоєний злочин, щоб відновити справедливість. Якщо злочинець скоїв злочин, то він повинен бути покараний. Тяжкість і вид злочину повинні бути пропорційними тяжкості і виду покарання.

Абсолютну теорію покарання розвиває інший німецький філософ – Георг Вільгельм Фрідріх Гегель. На думку Гегеля, право є здійсненням загальної волі, а злочин, як виявлення індивідуальної волі, порушує право. Покарання є запереченням злочину; як заперечення злочину воно являє собою засіб відновлення порушеного права¹⁰.

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель заперечує вчення Пауля Йоганна Ансельмафон Фейєрбаха (1775–1833 рр.), яке базується на теорії залякування (Androhurg). «Право і справедливість, – говорить він, – має на увазі свободу і волевиявлення, а залякування (загроза) свідчить про те, що з людиною обходяться як з твариною»¹¹.

Для поглядів Гегеля характерне заперечення покарання як права винного (злочинця). За Гегелем, якщо ми розглядаємо покарання як право злочинця, це свідчить про те, що ми поважаємо його, як свідому істоту. Навпаки, не поважаємо його, якщо ми не приймаємо з його злочину саме поняття покарання і його міру; а також менше поважаємо його, коли вважаємо його шкідливою твариною, яку необхідно нейтралізувати або коли його караємо з метою залякування і виправлення. Виняток злочину являє помста (дзеркальне заподіяння шкоди), яка при призначенні покарання має на увазі рівноправність. Це і є рівноправність¹².

Покарання є запереченням нікчемного в самому злочині – воно є запереченням волі, що заперечила праву, отже, воно – ствердження права. У покаранні злочинця висловлюється перемога розумного над нікчемним і противним розуму¹³.

З огляду на вищеведене можемо сказати, що теорія Гегеля заперечує практичні або утилітарні цілі покарання, якими є залякування й виправлення. На його думку, головне – помста і відновлення порушеного права. Якщо покарання є запереченням злочину, виходить, що виключення злочину можливе через застосування покарання. Якщо людина, як свідомо істота, вчинила злочин і порушила право, ми повинні ставитися до неї з повагою і призначити покарання, щоб відновити порушене право. Також Гегель порушив питання щодо пропорційності злочину і покарання – це означає, що покарання має відповідати тяжкості злочину.

Теологічна теорія вважає злочин порушенням божого закону і розглядає покарання як моральну міру, встановлену Богом, тобто своєю сутністю вона спирається на абсолютну теорію.

Найперші зафіксовані теорії про цілі покарання належать до теологічних, оскільки базуються на постулатах Старого Завіту (Второзаконня, XIX, 21): покарання тут трактується як відплата за зло, а також залякування за правилами таліону «око за око, зуб за зуб». Однак уже в I ст. н.е. в Новому Завіті проголошується принцип «непротиплення злу насильством». Таким чином, можна припустити, що вже в давнину на перший план вийшли соціально значимий ефект покарання і його передбачуваний превентивний вплив¹⁴.

2. Відносні теорії. На противагу абсолютній теорії сформувалася відносна (релятивна) теорія або утилітарна (цільова) теорія, суть якої полягала в соціально корисних результатах і в запобіганні злочину. У кри-

мінально-правовій літературі замість відносної теорії застосовують релятивні й утилітарні (цільові) теорії. Ці теорії орієнтовані на майбутнє, для запобігання скоєнню злочинів в майбутньому. Вони вважають метою покарання загальну і спеціальну превенцію злочину.

«Загальна превенція стримує нестійких членів суспільства від вчинення злочину, а спеціальна превенція намагається виключити рецидив злочину, що досягається ресоціалізацією злочинця і має на увазі адаптацію до встановлених в суспільстві умов і правопорядку після відбування покарання. Саме в рамках утилітарної теорії склалися такі ліберальні інститути, як умовно-дострокове звільнення, умовний термін. Згідно з відносною теорією, покарання має практичну мету, оскільки воно приносить користь суспільству й державі. Через подібні цілі ці теорії називають утилітарними теоріями, що є вирішальним для запобігання злочину. Отже, утилітарні теорії по суті, є превентивними теоріями»¹⁵.

Спеціальна теорія покарання пов'язана з Францем фон Лістом (1851–1919 рр.). Він обґрунтовував застосування покарання виправленням і запобіганням нового злочину. У цій теорії виділяються два аспекти – негативний і позитивний. Негативний аспект за спеціальною теорією повинен застосовуватися проти невинуватих злочинців для захисту суспільства шляхом тривалої ізоляції («довічне ув'язнення»), щоб запобігти вчиненню нового злочину. Метою позитивної спеціальної превенції є повернення колишнього злочинця в суспільство шляхом ресоціалізації. Цій меті служать альтернативні заходи обмеження волі, умовний термін і умовно-дострокове звільнення¹⁶.

Теорія генеральної превенції покарання також відома під назвою теорії психічного примусу і пов'язана з ім'ям Пауля Йоганна Ансельма фон Фейербаха (1775–1833 рр.). Релятивні теорії покарання здійснюють функціоналізацію покарання як засобу досягнення цілей держави, і злочинець є інструментом захисту загального блага. Ця теорія ставить метою покарання залякування суспільства. Загроза покарання, залякування і виконання покарання повинні впровадити в суспільстві страх, щоб населення, яке перебуває під психічним залякуванням, не скоювало злочинів¹⁷. Звідси випливає, що Пауль Йоганн Ансельм фон Фейербах вважав метою покарання залякування суспільства.

Питання покарання досліджував давньогрецький філософ Платон. Можна сказати, що він був прихильником превенції злочину. Платон стверджував, що держава повинна призначити покарання винному не тільки тому, що він вчинив злочин, а й для того, щоб інші особи в майбутньому не вчинили злочин. Покарання повинно служити наступним цілям: виправлення злочинця, залякування інших осіб, знешкодження невинуватих злочинців.

Платон вважав, що немає сенсу карати людину тільки тоді, коли вона скоїла якийсь злочин, що сталося, того уже не зітреш ніколи. Мудрий законодавець повинен створювати репресивну політику так, щоб вона приносила суспільству користь. Відлуння думок Платона зустрічаються у римських письменників, його повторює римський філософ Сенека, який говорить: «Мудрець судить не тільки тому, що злочин скоєно, а тому, щоб в майбутньому його не було скоєно»¹⁸.

Значущою є робота італійського мислителя, юриста і публіциста Чезаре Беккарія (1738–1794 рр.) «Про злочин і покарання», де він пише про цілі покарання. З простого розгляду істин, викладених вище, з очевидністю випливає, що метою покарання є не катування і спричинення страждань людині і не прагнення визнати не скоєним злочин, який вже скоєно. Чи може в політичному організмі, покликаному діяти, не піддаючись впливу пристрастей, і утихомирювати пристрасті індивідів, знайти притулок марна жорстокість, зняряддя злоби і фанатизму або слабкості тиранів? І хіба можуть стогони нещасного повернути назад час, що безповоротно минув, щоб не відбулося вже зроблене діяння? Мета покарання, отже, полягає не в чомусь іншому, як у попередженні нових діянь злочинця, які завдають шкоди його співгромадянам, і в утриманні інших від подібних дій. Тому слід застосовувати такі покарання і такі способи їх використання, які, будучи адекватними скоєному злочину, справляли б найбільш сильне і найбільш тривале враження на душі людей і не завдавали злочинцю значних фізичних страждань.

Ієремія Бентам (1748–1832 рр.) – англійський філософ-мораліст і правознавець, соціолог, юрист, один із найбільших теоретиків політичного лібералізму, засновник одного з напрямів в англійській філософії – утилітарізму. В основі етики Бентама лежить «принцип користі», відповідно до якого дії людей, їх відносини повинні отримувати моральну оцінку згідно з принесеною ними користю. У визначенні користі беруться до уваги приватні інтереси людини. Вчення просвітителів у трактуванні Бентама перейшло у нього в принцип «найбільшого щастя найбільшого числа індивідуумів», у заклик до досягнення особистого успіху, що збільшує загальну суму щастя (див. статтю «Корисність»). Критерієм моралі виступає «досягнення користі, вигоди, задоволення, добра і щастя»¹⁹.

Ієремія Бентам надає ідеї користі виняткового характеру. Головною метою покарання філософ вважає запобігання злочину. На його думку, ступінь покарання повинен бути не меншим, ніж це необхідно, щоб переважити цінність користі від злочину. Мотив являє собою очікувану користь від злочину, яка дає стимул для скоєння злочину. Водночас очікуване покарання є стримуючим мотивом, який, діючи сам по собі або разом з іншими, впливає на людину в протилежному напрямі, змушуючи її утриматися від вчинення злочину. Сила спокуси дорівнює користі від вчинення злочину; розмір покарання повинен підвищуватися відповідно до користі від очікуваного злочину. Теорія Ієремії Бентама заснована на засадах доцільності користі, вся вона просякнута цією основою. Але він частково визнає теорію помсти²⁰.

Виходячи з наведеного вище, практична мета відносних або утилітарних теорій – принести користь суспільству і державі. Саме тому ці теорії називаються утилітарними.

Утилітаризм (лат. *Utilitas* – користь, вигода) – напрям в етиці (етична теорія), згідно з яким моральна цінність поведінки або вчинку визначається його корисністю. Під корисністю вчинку мається на увазі інтегральне задоволення або щастя, отримане всіма задіяними сторонами під час дії наслідків вчинку. Утилітаризм належить до консеквенціальної групи етичних теорій, оскільки судить не сам по собі вчинок, а його результат.

В основі утилітаризму лежать гедонізм або евдемонізм – ціннісні (аксіологічні) вчення, згідно з якими найвищою цінністю є задоволення або щастя. Чіткі визначення задоволення і щастя на даний момент залишаються проблемою. Проблемним залишається і питання, чи є ці поняття тотожними. Сучасні західні утилітаристи, як правило, отожднюють їх²¹.

Головна мета утилітарних теорій – принести користь суспільству і запобігти злочину. По суті, це превентивна теорія.

3. Об'єднуючі теорії. У результаті об'єднання абсолютних і відносних (утилітарних) теорій виникли об'єднуючі теорії, мета яких – примирити, з'єднати ці дві теорії. У кримінально-правовій літературі таку теорію називають змішаною, або еклектичною. Між цими двома теоріями існувала незакінчена суперечка. Саме кризь призму спору виникла третя теорія – об'єднуюча, або еклектична, метою якої є примирення і об'єднання концепцій двох непримиримих таборів²².

Німецький професор Клаус Роксін вказує, що об'єднанчі теорії також вбачають метою покарань помсту, спеціальну та загальну превенцію. Водночас на помсту покладається основна функція. У об'єднанчій (еклектичній) теорії по-новому сформульована помста (дзеркальне заповідання), спеціальна і генеральна превенція²³.

Йосеф Вардзелашвілі зазначає, що в кримінальному праві робиться розрізняльний акцент між спеціальною та генеральною превенцією. Мета призначення покарання – це виключно генеральна превенція. При призначенні покарання мета генеральної і спеціальної превенції покарання повинні бути однаково передбачені, а при виконанні покарання на передньому плані повинна бути мета спеціальної превенції (ресоціалізація).

Судова практика Німеччини давно застосовує об'єднуючу теорію покарання, у тих країнах, де кримінальне право частково підкреслює напрями спеціальної превенції, судова практика залишається вірною об'єднуючій теорії.

Помста, як мета покарання, займає перше місце при призначенні покарання, і тільки потім мета покарання – це залякування. При визначенні виду і розміру покарання повинні бути враховані вина злочинця, тяжкість і результати дії, персональні дані злочинця та його реінтеграція. Судова практика застосовує також генеральну превенцію покарання як справедливую помсту. Мета покарання має не тільки мститися, а й запобігати злочину в подальшому. Підставою призначення покарання є тяжкість діяння і ступінь персональної провини злочинця.

Кримінальне законодавство Грузії визнає об'єднуючу теорію, оскільки значущою є як помста за вчинений злочин, так і запобігання злочину та ресоціалізація. У Кримінальному кодексі Грузії об'єднані абсолютна і відносна теорії, їх синтез.

Отже, можемо зробити такі висновки. Завжди існували і будуть існувати злочинець, злочин і покарання, а у покарання завжди були цілі, які мали бути досягнуті. Ми розглянули теорії цілей покарання та їх відповідність чинному законодавству і спробували показати, що теорії про цілі покарання завжди були й будуть предметом (питанням) розгляду. Згідно зі ст. 39 Кримінального кодексу Грузії, метою покарання є відновлення справедливості, запобігання злочинам та ресоціалізація злочинця²⁴. Абсолютна теорія відповідає відновленню справедливості, а запобігання злочинам та ресоціалізація злочинця відповідає відносній (утилітарній) або превентивній теорії. Отже, чинне законодавство визнає об'єднанчу (еклектичну) теорію. Треба зазначити, що суперечки, які стосуються теорій про цілі покарання, тривають і на сьогоднішній день.

¹ *Вачеїшвілі А.* Покарання і заходи соціального захисту. Тб., 1960 (груз. мовою).

² *Турава М.* Кримінальне право. Загальна частина. Тб.: Вид-во «Меридіани», 2013 (груз. мовою).

³ Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: <https://ka.wikipedia.org/wiki/>

⁴ Визначення покарання і цілі. URL: <https://geolaw.wordpress.com/2013/02/03/sasjelis-cneba-da-miznebi/> (груз. мовою).

⁵ *Начкебія Г., Дваладзе І.* Загальна частина кримінального права: підручник. Тб.: Вид-во «Меридіани», 2007. С. 351 (груз. мовою).

⁶ *Катамадзе М.* Цілі покарання в кримінальному законодавстві (груз. мовою). URL: <http://www.nplg.gov.ge/gsdll/cgi-bin/library.exe>

⁷ *Вачеїшвілі А.* Покарання і заходи соціального захисту. Тб., 1960. С. 29 (груз. мовою).

⁸ *Туманов А.А.* Сучасні аспекти теорії покарання I. Канга. *Концепт*: науково-методичний електронний журнал. 2013. Т. 3. С. 1656–1660. URL: <http://e-koncept.ru/2013/53334.htm>

⁹ *Вардзелашвілі Іосиф.* Цілі покарання: дис. ... д-ра наук. Тб.: Вид-во Тбіліського держ. університету, 2016. 45 с. URL: http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/disertaciebi_samartali/ioseb_varzelashvili.pdf (груз. мовою).

¹⁰ Там само.

¹¹ *Вачеїшвілі А.* Покарання і заходи соціального захисту. Тб., 1960. С. 30 (груз. мовою).

¹² Там само.

¹³ *Бернер А.Ф.* Учебник немецкого уголовного права (Часть общая) С примечаниями, приложениями и дополнениями по истории русского права и законодательству положительному Н. Неклюдова. Том I. По изданию 1867 г. URL: Allpravo.ru – 2004.

¹⁴ Каримов Э.Т. Из Истории учений о целях наказания. Тольятти, 2011.

¹⁵ Дваладзе И. Загальна частина кримінального права. Покарання та інші кримінально-правові наслідки злочину. Тб.: Вид-во «Меридіани», 2013. С. 19 (груз. мовою).

¹⁶ Турава М. Кримінальне право. Загальна частина. Тб.: Вид-во «Меридіани», 2013. С. 355 (груз. мовою).

¹⁷ Там само.

¹⁸ Вачейшвілі А. Покарання і заходи соціального захисту. Тб., 1960. С. 31–32 (груз. мовою).

¹⁹ Иеремия Бенгам – Википедия – свободная энциклопедия. URL: <https://ka.wikipedia.org/wiki/>

²⁰ Вачейшвілі А. Покарання і заходи соціального захисту. Тб., 1960. С. 31–32 (груз. мовою).

²¹ Утилітаризм – Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>

²² Катмадзе М. Вказана праця.

²³ Вардзелашивілі І. Вказана праця.

²⁴ Там само.

Резюме

Безшанидзе М. Теорії про цілі покарання.

Покарання як одне з понять кримінального права менш розроблено в кримінальному праві. Кримінальний кодекс Грузії не містить визначення поняття покарання.

У Кримінальному кодексі Грузії дані цілі покарання. Для того, щоб створити повну картину про поняття покарання, необхідно розглянути цілі покарання. Разом із цим, необхідно з'ясувати на якому теоретико-догматичному напрямі ґрунтуються наявні в Кримінальному кодексі Грузії цілі покарання. Саме слідами теоретико-догматичних підходів краще виявляється той фундамент, за допомогою якого можна визначити поняття і цілі покарання.

Проблема мети покарання завжди є предметом спору і на різних етапах розвитку людства. Це питання досить складне. Його складність визначає і той факт, що дане питання не вирішується тільки в кримінально-правових рамках і він досить багатогранний. Природно, у нас немає претензії, щоб повністю вирішити дане питання, утім, думаємо приділити увагу, щоб винести на перший план низку дискусійних питань молодих дослідників.

Цілі покарання, з точки зору загальних тенденцій, повинні бути законними і справедливими і відображати принципи правового, демократичного, гуманного, недискримінаційного держави.

Ключові слова: покарання, цілі покарання, теорії про цілі покарання, інститут покарання.

Резюме

Безшанидзе М. Теорії о целях наказания.

Наказание как одно из понятий уголовного права менее разработано в уголовном праве. Уголовный кодекс Грузии не содержит определение понятия «наказание».

В Уголовном кодексе Грузии даны цели наказания. Для того чтобы создать полную картину о понятии наказания, необходимо рассмотреть цели наказания. Вместе с этим, необходимо выяснить на каком теоретико-догматическом направлении основываются существующие в Уголовном кодексе Грузии цели наказания. Именно по следам теоретико-догматических подходов лучше выявляется тот фундамент, при помощи которого можно определить понятие и цели наказания.

Проблема целей наказания всегда является предметом спора и на различных этапах развития человечества. Эти вопросы довольно сложные. Его сложность определяет и тот факт, что данный вопрос не решается только в уголовно-правовых рамках и он довольно многогранен. Естественно, у нас нет претензии, чтобы полностью решить данный вопрос, впрочем, думаем уделить внимание, чтобы вынести на первый план ряд дискуссионных вопросов молодых исследователей. Цели наказания, с точки зрения общих тенденций, должны быть законными и справедливыми и отображать принципы правового, демократического, гуманного, недискриминационного государства.

Ключевые слова: наказания, Цели наказания, Теории о целях наказания, Институт наказания.

Summary

Bezhanidze M. Theories about goals (aims/purposes) of punishment.

In this article we have discussed theories about goals (aims) of punishment, precisely, absolute, relative and connecting theories. Here, we present goals (aims/ purposes) of punishment by the crime code of Georgia and their theoretic-dogmatic basis. And that fundamental strength, which determines the punishment or its aims, is represented better according to the theoretic-dogmatic attitude since it has always been problematic to understand since ancient times till now. This subject is quite complicated, and its complication is caused by the fact, that it's not solved only in legal section and it's quite versatile. The discussion of theory of punishment aims will help to understand and realize the aims of punishment, both from criminal and philosophical points of view, since punishment is the primary measure in fighting against crime and it's impossible to act/use a criminal law in practice, moreover, it's even more complicated without punishment aims.

The article represents some opinion about punishment aims of different well-known philosophers, scientists, publicists and researchers. As a matter of fact, it's not our ambition to provide the complete solution of the problem, though having emphasized it, we can put forward some discussion topics for young researchers. According to a general tendency, punishment aims must be legitimate, fair and must illustrate modern life's humane, non-discriminative, democratic and legal state principles.

It is very important to understand the sense of punishment, punishment is the main way to fight against criminal. It is very significant to realize the aims of punishment in order to identify this way. It is necessary to study theories in order to understand punishment. The object of the research are criminal theories of punishment aims, which stipulate the subject of Georgian criminal provisions in relation with the aims of punishment nowadays. The problem of punishment aims have always been the subject of discussion on different stages of historical development till now.

There are diverse opinions represented in a special literature among legal experts, theologians, sociologists, philosophers or psychologists. Historically different views created various theories, i.e. particular doctrines, ideas, principles, which have become the basis

of punishment aims. In this study the researcher shows that the knowledge of punishment theories is the guideline to understand the sense of punishment.

Key words: punishment, goals of punishment/punishment goals/aims of punishment/purposes of punishment, theories about goals (aims/purposes) of punishment, punishment institute.

УДК 347.62:341.95(477)

А.А. БЕРЕЖНИЙ

Андрій Андрійович Бережний, студент Київського університету права НАН України

УКЛАДАННЯ ТА ВИЗНАННЯ ШЛЮБІВ ЗА УЧАСТЮ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В ДЕРЖАВАХ ЄС

Є країни, культура та традиції яких істотно відрізняються від українських. Як відомо, у різних країнах світу законодавство теж не є ідентичним. Тому не дивно, що існують деякі проблеми розбіжностей норм зарубіжного та українського законодавства. У сучасній правовій науці, в сімейному законодавстві дедалі частіше застосовується поняття «шлюби міжнародного характеру» або «шлюби за участю іноземного елемента». Такий їх статус визначається кількома чинниками: участю в них іноземного елемента (фізичної особи); регулювання відповідних відносин із застосуванням іноземного права; зарубіжним місцем укладення шлюбу.

Наявність у відносинах іноземного елемента в різних його проявах ставить питання про визначення матеріального права певної країни, яке буде застосовуватися до регулювання цих відносин. Гострота цього питання полягає у тому, що в законодавстві різних країн щодо регулювання сімейних відносин існують значні відмінності, які ґрунтуються на культурних, етнічних, релігійних та правових традиціях. Аналіз особливостей правового регулювання укладення шлюбів з іноземцями варто починати з дослідження відмінностей законодавства різних країн. Це допоможе нам встановити, з приводу чого можуть виникати колізії, які потребують вирішення.

Проблема укладання та визнання шлюбів за участю громадян України в державах ЄС вивчалась багатьма вченими та науковцями, зокрема П. Петренко, В. Калакура, Н. Лопата та ін.

Метою статті є вивчення особливостей укладання та визнання шлюбів за участю громадян України в державах ЄС.

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» іноземці та особи без громадянства можуть укласти шлюби з громадянами України та іншими особами згідно із законодавством України¹.

Іноземці та особи без громадянства мають рівні з громадянами України права і обов'язки у шлюбних і сімейних відносинах. Форма і порядок укладення шлюбу в Україні між громадянином України та іноземцем або особою без громадянства, а також між іноземцями або особами без громадянства визначаються правом України, що передбачено ст. ст. 55 та 56 Закону України «Про міжнародне приватне право»².

Досягнення шлюбного віку особами, які бажають побратися, передбачене правовими джерелами всіх держав.

У більшості з них вік шлюбного повноліття нижчий від віку загального повноліття. Шлюбний вік для жінок здебільшого нижчий, ніж для чоловіків. У різних державах цей вік неоднаковий. Приміром, у різних провінціях Канади шлюбний вік коливається від 16 до 19 років. Реєстрація шлюбу в Україні регулюється Сімейним кодексом (далі – СК) України. Статтею 22 зазначеного Кодексу шлюбний вік для чоловіків та жінок встановлюється у 18 років. Особи, які бажають зареєструвати шлюб, мають досягти шлюбного віку на день реєстрації шлюбу. Це загальне правило, але законодавство передбачає випадки, коли шлюбний вік може бути зменшено. Згідно зі ст. 23 Сімейного кодексу України за заявою особи, яка досягла 16 років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам. Іноземець, який не досяг шлюбного віку, встановленого ст. 22 СК, не може зареєструвати шлюб в органі реєстрації актів цивільного стану навіть тоді, якщо за законом країни його громадянства вступ у шлюб допускався б і у більш ранньому віці. Такий висновок впливає з норм сімейного законодавства України, а також міжнародно-правових угод України. Згідно з ч. 3 ст. 21 Сімейного кодексу України релігійний обряд шлюбу не є підставою для виникнення у жінки та чоловіка прав та обов'язків подружжя³.

Утім релігійні шлюби є досить поширеними в багатьох країнах ЄС. У деяких країнах існують також расові обмеження, неможливість укладення шлюбу без згоди на те батьків. Згідно з чинним законодавством України такі шлюби визнаються дійсними на території України. Але на території країни, де існують такі заборони й обмеження, шлюб може бути не визнаним, якщо про інше не було укладено міжнародного дого-